Sjøfronten, Molde. Foto: Molde kommune

10.01.2023

Møre og Romsdal fylkeskommune

Program for berekraftig by- og tettstadutvikling

Oppsummering av arbeid i 2023 og arbeidet for 2024

Opning av Auretorget ved ordførar Hanne Berit Brekken. Foto: Aure kommune

Innhald

Forord 4

Kva er oppnådd innan satsingsområda og kva har midlane gått til 6

1.1 Tettstadprogrammet 6

1.2. Byen som regional motor 6

1.3. Mobilitet 7

Ferdigstilte byrom og møteplassar i 2024 8

Andre gjennomførte prosjekt 12

Kompetansetiltak 18

Presse/kronikkar: eit utval 20

Kva for utfordringar har vi - plan for arbeidet i 20234 24

5.1 Evaluering av programmet 24

5.2 Vidare arbeid med utvikling av programmet 24

5.3 Satsingsområde 2024 25

Gjesteskribenten: Lene Trude Solheim 30

Rom for alle gir vekst til by og region 30

Forord

Møre og Romsdal har to store utfordringar som vi må løyse; det eine er klima og miljø, og det andre er demografi. Vi veit at det i åra framover blir færre personar i yrkesaktiv alder. Både i privat og offentleg sektor vil det bli vanskar med å få tak i og halde på arbeidskrafta vi treng for å løyse oppgåvene. Forenkla sagt er det i vårt fylke ikkje mangel på jobbar, men på folk.

Utfordringane er samansette og krev innsats på mange område t.d. innanfor helse, utdanning og organisering av tenestetilbod. Men det er viktig å minne om at i alt vi gjer må vi ha for auge at det er folk det handlar om. Demografiutvalet, leia av Victor Norman, ga for nokre år sidan eit klokt råd som gjeld både for bygd og by; «målet må vere å skape gode samfunn.» By- og tettstadutvikling handlar nettopp om å skape gode liv for folk. Vi må ha byar og tettstader der vi kan møtast, får ein god kaffikopp og andre ting vi treng, stader å vere som ikkje kostar noko, men som likevel byr på gode opplevingar, og stadar som har god atmosfære som skil seg ut med eigen identitet og kultur. Og ikkje minst nabolag der det er godt å vekse opp og bu i ulike livsfasar. Når staden er organisert slik at mange tilbod er samla med korte avstandar, bidreg det til at fleire kan gå og sykle i kvardagen, og at mange kan bu lenger i eigen bustad.

By- og tettstadprogrammet bidreg med kompetanse, finansiering og deltaking i ulike utviklingsprosjekt i byane og tettstadene i heile fylket. Dette er ei teneste som kommunane etterspør. For tida arbeider fleire kommunar aktivt med ulike prosjekt med støtte frå fylkeskommunen. Mange av dei kan du lese om i denne årsrapporten. Her er det mykje å lære av kvarandre.

By- og tettstadutvikling er eit godt døme på at fylkeskommunen speler ei viktig rolle som samfunnsutviklar. I 2024 må vi sørge for at vi arbeider godt med dei ressursane vi har, og at vi samarbeider om å nå måla. Dette krev at fylkeskommunen samordnar seg betre og prioriterer innsats for å levere gode tenester til kommunane. Med målretta innsats blir Møre og Romsdal meir attraktivt og klimavenleg – og med betre folkehelse.

Takk til kommunane og samarbeidspartar for godt samarbeid i 2023. Vi ser fram til meir samarbeid om by- og tettstadutvikling i 2024.

Toril Hovdenak
Fylkeskommunedirektør

Brosundet, Ålesund. Foto: Ingvild Dverseth Sæter

Syltetorget, Valldal. Foto: Møre og Romsdal fylkeskommune

Kva er oppnådd innan satsingsområda og kva har midlane gått til

1.1 Tettstadprogrammet

Gjennom 2023 har følgjande prosjekt fått tilskot frå ordninga:

Kommune	Tiltak	Totalkostnad	Søkt beløp	Tilskot og tilskotsdel
Rauma	Byromslab «sambruk hele året»	550 000	275 000	275 000/50%
Herøy	Utviklingsplan Fosnavåg sentrum	900 000	450 000	450 000/50%
Smøla	Tilpasning av mulighetsstudie	500 000	250 000	250 000/50%
Sunndal	Tettstadutvikling Sunndalsøra - utviklingsplan for sentrum	1 400 000	700 000	700 000/50%
Vestnes	Sjøfronten del 3; prosjektering	400 000	200 000	200 000/50%
Giske	Stadanalyse og ideskisser Valderhaugstrand med Skaret	800 000	400 000	400 000/50%
Hareid	Stad- og moglegheitsanalyse	1 200 000	600 000	600 000/50%
Stranda	Kartotek gatemøbel	102 000	51 000	51 000/50%
	Vidareføring av tettstadprogrammet i Geiranger	1 224 000	612 000	612 000/50%
Surnadal	Detaljprosjektering gangsamband sentrum - Svartvassområdet	600 000	300 000	300 000/50%
Sykkylven	Skaparglede i sentrum	5 689 000	2 150 000	2 150 000/37,8%
Ulstein	Sentrumskoordinator	3 110 000	1 555 000	1 455 000/46,8%
Sum				7 443 000

Prosjekta fordeler seg mellom tilskot til opparbeiding av byrom og utgreiingsarbeid (som har som mål å leie til opparbeiding av konkrete byroms-prosjekt).

1.2. Byen som regional motor

I 2023 har følgjande prosjekt fått tilskot frå ordninga «berekraftig byutvikling / Byen som regional motor»:

Kommune	Tiltak	Totalkostnad	Søkt beløp	Tilskot og tilskotsdel
Ålesund	Puls	700 000	350 000	350 000/50%
	Fornying av byrom	22 000 000	2 000 000	2 000 000/10%
Molde	Strategi for samarbeid for utvikling av Molde sentrum	4 450 000	1 700 000	1 700000/38,2%
	Kunst i byrom, sjøfronten 2	900 000	300 000	300 000/33%
	Arkitekturstrategi	1 100 000	550 000	550 000/50%
	Mulighetsstudie Grandfjære vest	1 000 000	500 000	500 000/50%
	Utvikle sirkulære verdikjeder og nettverk	1 000 000	500 000	500 000/50%
Kristiansund	Berekraftig mobilitet i Kristiansundsregionen	2 500 000	1 250 000	1 200 000/50%
	Sentrumskoordinator	2 600 000	1300 000	1300 000/50%
	Mulighetsstudie og pilottesting av bymiljøtiltak i bustadgater	1 700 000	850 000	850 000/50%
	Ombruksentral for møbler og bygningsdeler på Campus KSU	750 000	375 000	375 000/50%
SUM				9 625 000

1.3 Mobilitet

Det har vore fleire aktivitetar i mobilitetssatsinga knytt til by- og tettstadutvikling i løpet av året, mellom anna:

- Deltaking i ulike kommunale mobilitetsprosjekt; berekraftig mobilitet i Kristiansundsregionen, framtidens mobilitet i Molde.

- Deltaking i nettverk for berekraftig mobilitet i Kristiansundsregionen: saman med Kristiansund kommune og fleire av aktørane som skal flytte inn på campus Kristiansund er det danna eit nettverk som arbeidar med ulike mobilitetstiltak rundt campus. Kartlegging av mobilitetsutfordringar- og behov har vore sentrale aktivitetar.

- Samarbeid med andre mobilitetsaktørar i fylket for å koordinere tilboda, til dømes Sundbåten og aktørar som tilbyr mikromobilitetstenester.

- Deltaking i offentleg mobilitetssamarbeid med mobilitetsaktørar for å betre mobiliteten for innbyggarane i Møre og Romsdal – og for å oppnå meir saumlause tenester på tvers av fylka.

- Haldningsskapande arbeid knytt til å synleggjere fordelane med å gå, sykle og bruke kollektivtilbodet.

- Arbeid med utforming av konsept knytt til berekraftige arbeidsreiser. Fylkeskommunen valde gjennom å ta ei rolle i "sykle til jobben"-kampanjen å bidra til at kommunane i fylket kunne fokusere på å fremme meir berekraftige arbeidsreiser til sine tilsette og innbyggare. Fem kommunar deltok; Aukra, Hareid, Kristiansund, Ulstein og Volda. I løpet av perioden oppnådde kommunane gode resultat med ei auka i tal deltakare samanlikna med tidlegare.

- I T-107/22 vart det gitt tilsegn om støtte på 1 mill. kroner frå ordninga Byen som regional motor til drift av Sundbåten i Kristiansund kommune.

2

Ferdigstilte byrom og møteplassar i 2023

Venstre, nedst:

- Sjøfronten del 2
  Foto: Molde kommune

Høgre, øvst:

- Sjøfronten og Molde sjøbad.
Foto: Molde kommune

Høgre, midten:

- Molde sjøbad
  Foto: Molde kommune

Høgre, nedst:

- Treningsområde, sjøfronten/sjøbadet
  Foto: Molde kommune

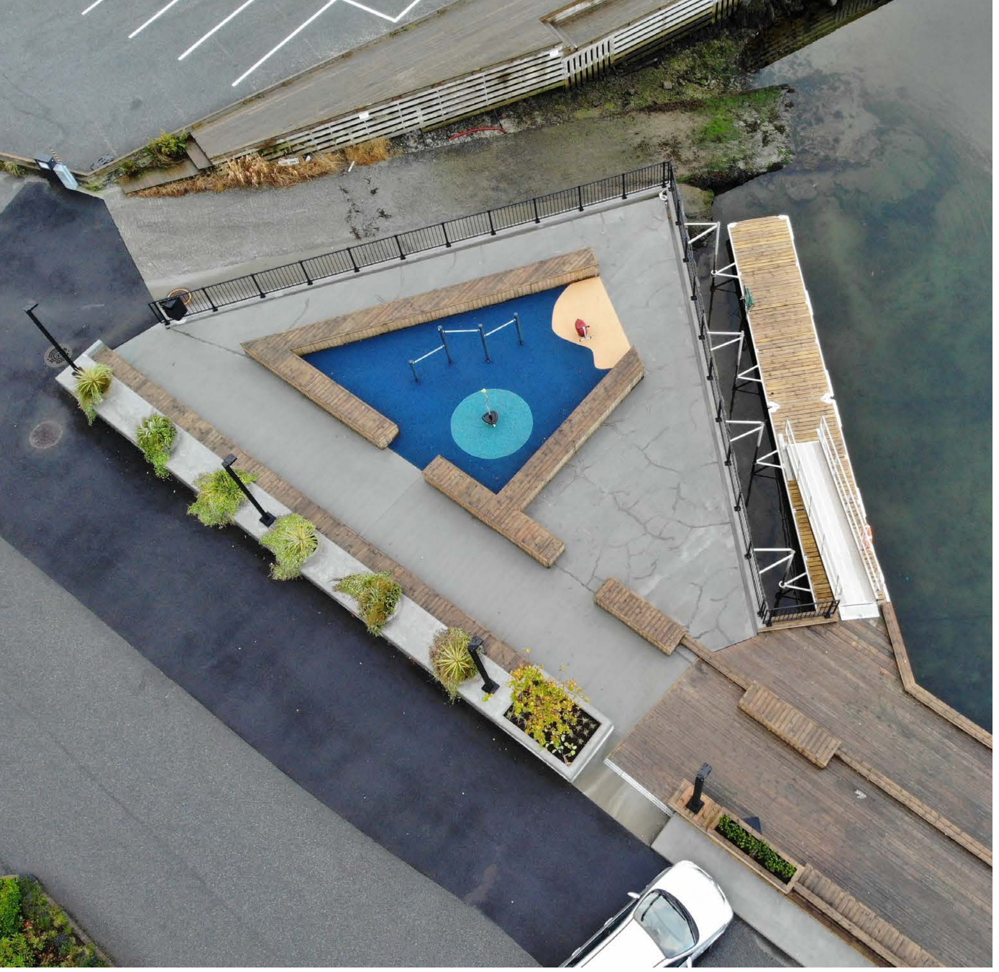

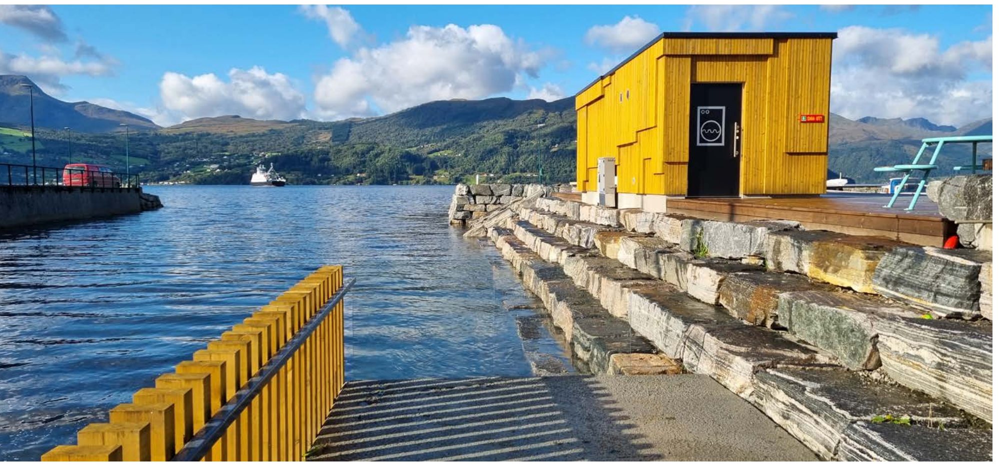

Venstre, øvst:

- Strakstiltak Langevågsbrygga.
  Foto: Sula kommune

Venstre, midten:

- Hamnefront, Volda.
  Foto: Volda kommune

Venstre, nedst:

- Fontena, Ørsta.
  Foto: Ørsta kommune

Høgre, nedst:

- Auretorget.
  Foto: Aure kommune

Andre gjennomførte prosjekt

Geiranger - Detaljprosjektering Fjordaparken. Stranda kommune fekk støtte til å engasjere landskapsarkitekt for å detaljprosjektere Fjordaparken i Geiranger sentrum. Fjordaparken er eitt av tiltaka som er peika ut som aktuelle etter gjennomføring av moglegheitsstudiet i 2022. No blir det jobba med finansiering av parken.

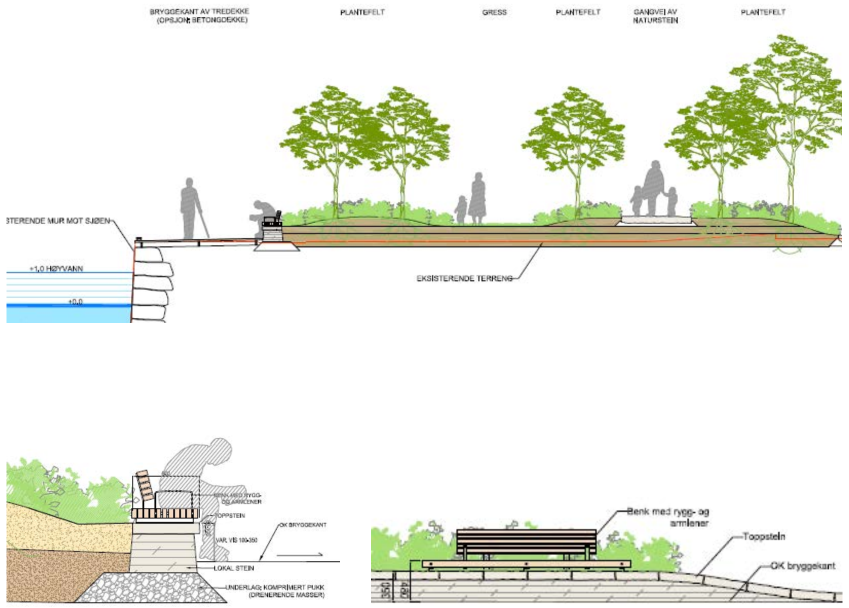

Geiranger - Designmanual for Geiranger sentrum. Utarbeiding av designmaual for Geiranger er eit av dei andre konkrete tiltaka etter moglegheitsstudien frå 2022. Manualen skal bidra til at sentrum får ei meir heilskapleg utforming, både av bygningar, men også skilt og møblering.

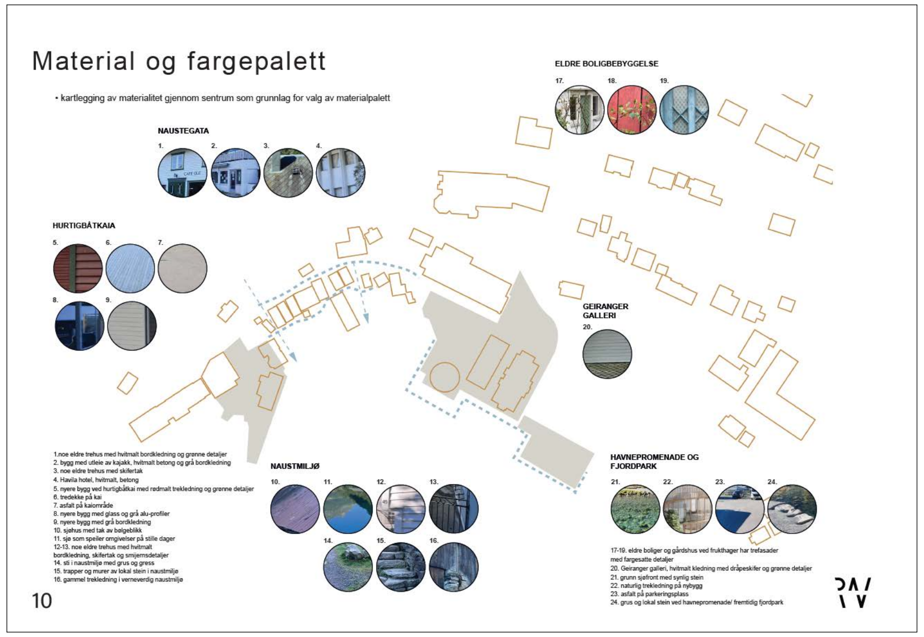

Sykkylven - Prosjektering Bankplassen. Sykkylven kommune har fått støtte til å detaljprosjektere Bankplassen, som er byrommet foran det gamle bankbygget, som no husar biblioteket og Skaparlinken cowork og frivilligsentral. Bankplassen vil bli eit flott byrom som binder saman funksjonane inne i bygget med bygolvet i Sykkylven sentrum. Program for by- og tettstadutvikling ga i 2023 også tilskot til opparbeiding, og arbeidet er i gang. Vi reknar med at bilde av ferdig opparbeidd byrom vil kunne kome i neste årsrapport.

Kristiansund - Samtidskunst og stedsutvikling, 6. mai 2023. Arrangementet vart gjennomført i regi av Kristiansund Kunsthall i samarbeid med Kristiansund kommune. Gjennom paneldebatt, diskusjoner og foredrag var ei rekkje aktørar på banen i løpet av seminaret. Dei såg også nærare på rolla som kunstnarar og arkitektar kan ha i utviklinga av tettstadar. Kunsthallen mottok støtte frå KORO, Kulturrådet, Kristiansund kommune, Sparebank1 Nordmøre og Møre og Romsdal fylkeskommune. https://www.arkitektur.no/aktuelt/byutvikling/inviterer-til-kunst-og-stedsdebatt-i-kristiansund/

Molde - Rosenes by. Rosenes By har vore eit samarbeid mellom Romsdalsmuse-et, Masterplan Reiseliv, Molde Sentrum, Hagelaget og Molde kommune. Prosjektet vart avslutta med namnekonkurranse og overrekking av den nyutvikla rosa «Louise Dahl of Molde». Ved å etablere nye bed og rosetårn, samt bytte ut andre planter med roser, har ein skapt ein «raud tråd» gjennom byens parkar, torg og gater som bind byromma saman og understreker byens identitet som rosenes by.

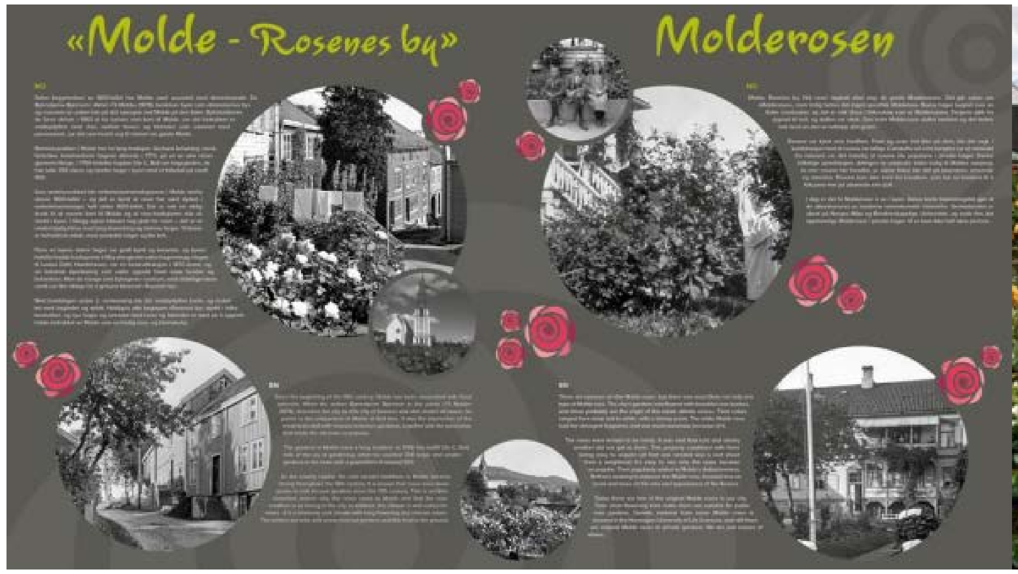

Molde - Store data; Smart data, smart vatn og smart mobilitet. Prosjektet "Store Data" har bygd ein dataplattform for lagring, forvalting og deling av data frå kommunale system og sensorar. Prosjektet har no ei dataplattform med sanntidsoppdatering og forvalting av 20 ulike kjelder og datasett, mest knytt til tema som smart vatn, smart mobilitet, klima og energi. Dataplattforma har utvikla løysingar for presentasjon og visning av desse data, i tillegg til korleis dei kan delast internt og med eksterne samarbeidspartnarar. I tråd med regjeringa sin digitaliseringsstrategi er prosjektet ein pådrivar for samanhengande tenester i offentleg sektor og viktig for ei berekraftig samfunnsutvikling.

Molde - Forprosjekt ombrukssentral, Molde. Byggebransjen er ein av dei største kjeldene til avfall i Noreg og har ein betydeleg påverknad på ei berekraftig samfunnsutvikling. Forprosjektet for ein ombruksentral i Molde har vist at det er eit tydeleg behov for ein slik sentral i regionen. Det blir tilrådd å starte med ein pilotversjon av ombruksentralen for å minske risikoen og maksimere kompetanseutviklinga. Molde har potensiale til å bli ein leiar innan sirkulær omstilling og etablere seg som marknadsplattformen for gjenbruk av byggevarer i regionen, men dette krev vidare samarbeid og innsats frå aktørane både innan privat og offentleg sektor.

Ålesund - Verkstad da Vinci: Ung i byen. I 2019 vart ideen om å skape Verksted da Vinci til - eit «Newton rom» for estetiske fag. Ønsket var å skape eit tilbod for å styrke kunnskap og kompetanse i dei estetiske faga i skulen. For å få dette til har Ålesund Kommune og Aggregat Kunstnarsfelleskap oppretta «Verkstad da Vinci» som eit tilbod både for elever og lærere i grunnskolen. Verksted da Vinci er no planfesta og fungerer som eit fast tilbod for alle 5-klassingar i kommunen.

Foto: Ålesund kommune

Åleusund - Bysyklar. Prosjektet for å etablere bysyklar i Ålesund har vore gjennomført med føremål å tilrettelegge for sykling for innbyggarar og besøkande. Totalt 15 syklar er fordelt på dei tre lokasjonane; Ålesund rådhus, Campus ved Norsk marint kompetansesenter og Moa ved svømmehallen. Ordninga vart sett i drift september 2021 og avtalen med leverandør varer til 31.12.2024. Fram til no har det vore ledig kapaiset på syklane. Erfaring viser at det tar tid å endre vanar og få innarbeidd denne typen konsept.

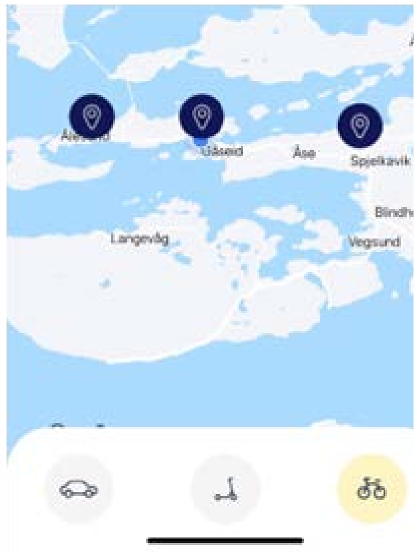

Ålesund - Prosjektering av Ringgata byrom. Prosjektet er meint å fungere som ei vidareføring av den omfattande medverknadsstrategien som inngår i arbeidet med ein områdeplan for Aspøya. Arbeidet vil difor vere eit konkret resultat av ønske og innspel frå tidlegare medverknadsprosessar med innbyggarar i området. Barnehagar i sentrum har vore med på eit kunstprosjekt der ungane har måla kvar sin elvestein som vil bli støpt ned for hand på ulike stadar i området.

Illustrasjon: Ålesund kommune

Søknad om pilotar til Bygdevekst 2.0 - Aure og Smøla

Program for berekraftig by- og tettstadutvikling foreslo i handlingsplan for 2023 å utgreie pilot for Tettstadpakker i Møre og Romsdal. Dette blir i første omgang sett i samanheng med Bygdevekstavtalane som regjeringa lanserte våren 2023. Fylkeskommunen og Statsforvaltaren tok initiativ overfor Aure og Smøla og bidrog til at dei søkte om deltaking. Januar 2024 fekk dei positivt svar på søknaden. Program for berekraftig by- og tettstadutvikling vil følgje opp arbeidet i 2024.

Læringsartikkel om Valldal

Program for berekraftig by- og tettstadutvikling har skrive ein læringsartikkel om sentrumsprosjektet i Valldal i samarbeid med Distriktssenteret. Artikkelen blir brukt som eit forbilde for andre kommunar og fylkeskommunar for korleis ein kan jobbe saman for å realisere prosjekt med avgrensa ressursar på små stadar. Læringsartikkelen er å finne på Distriktssenteret sine nettsider: Illustrasjon: https://distriktssenteret.no/eksempel/samarbeid-spleis-og-dugnad-for-sentrumsutvikling/

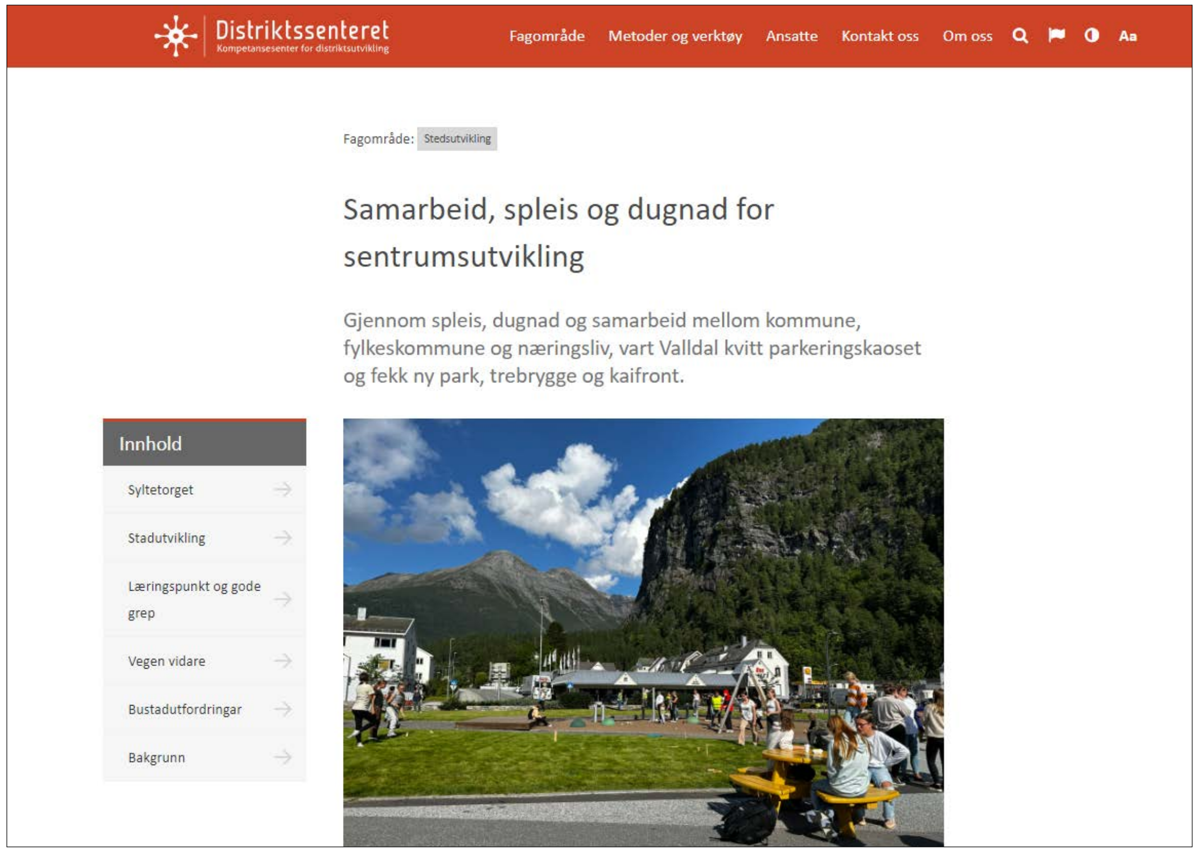

Illustrasjon: https://distriktssenteret.no/eksempel/samarbeid-spleis-og-dugnad-for-sentrumsutvikling/

Innlegg og konferansieroppdrag

Program for berekraftig by- og tettstadutvikling blir jamnleg forespurt om å halde innlegg på seminar/konferansar. Vi kan trekkje fram desse som vi deltok på i 2023: I mars vart vi invitert av Kommunal- og Distriktsdepartementet til å halde innlegg på nasjonalt innspelsseminar om "regionale verktøy for kvalitet i bygde omgivelser". Her representerte vi på vegne av alle landets fylkeskommunar. I juni vart vi invitert til Fosnavågkonferansen for å snakke om byutvikling. Næringsforeningen Ålesundregionen inviterte oss til å stille med konferansier på Byggebørsen i oktober. Byggebørsen er byggenæringa sitt årlege treffpunkt for bygge- og anleggsbransjen i Ålesundsregionen.

Kristiansund sentrum. Foto: Magnar Fjørtoft

Kunst på torget, Molde. Foto: Kai Bedringås

Kompetansetiltak

Det vart arrangert fleire seminar og møteplassar som samlar deltakarar på tvers av store og små kommunar. I 2023 har Program for berekraftig by- og tettstadutvikling gjennomført desse kompetansetiltaka:

By og tettstadseminaret, Kristiansund
13.- 14. juni. 126 deltakarar.
Tema for seminaret var "Jakta på den attraktive staden".

Podkasten "Urbanitet i Møre og Romsdal" vart produsert under arrangementet: https://audioboom.com/posts/8328077-urbanitet-i-more-og-romsdal

BRM-samling, Kristiansund
7.-8. februar.
Nettverkssamling for Ålesund, Molde og Kristiansund i Byen som regiona motor. Sosial berekraft i stadutvikling, medverknad. Nytt frå delprosjekta i byane.

Del &Lær, Molde
31.oktober. 47 deltakarar.
Nettverkssamling for kommunar i by- og tettstadutvikling i Møre og Romsdal.

Frukostwebinar:

1) 3. mars: Korleis planlegg vi eit byrom og sikrar eit godt resultat
Ragnhild Momrak, Dronninga landskap.
64 påmeldte

2) 19. april: Vi dukkar ned i regnbedet
Taran Aanderaa, Asplan Viak AS.
61 påmeldte

3) 24. mai: Gode plangrep med rekkehus
Olav Kristoffersen, professor, NTNU.
62 påmeldte

4) 19. september: Arkitektkonkurransar – innkjøp av arkitektkompetanse
Gisle Nataas, NAL.
28 påmeldte

5) 20. oktober: Korleis handterar vi parkering i sentrumsområde
Jomar Lygre Langeland, Civitas.
63 påmeldte

6) 5. desember: Pop up som byromstiltak
Hilde Nygård, Kongsvinger kommune.
49 påmeldte

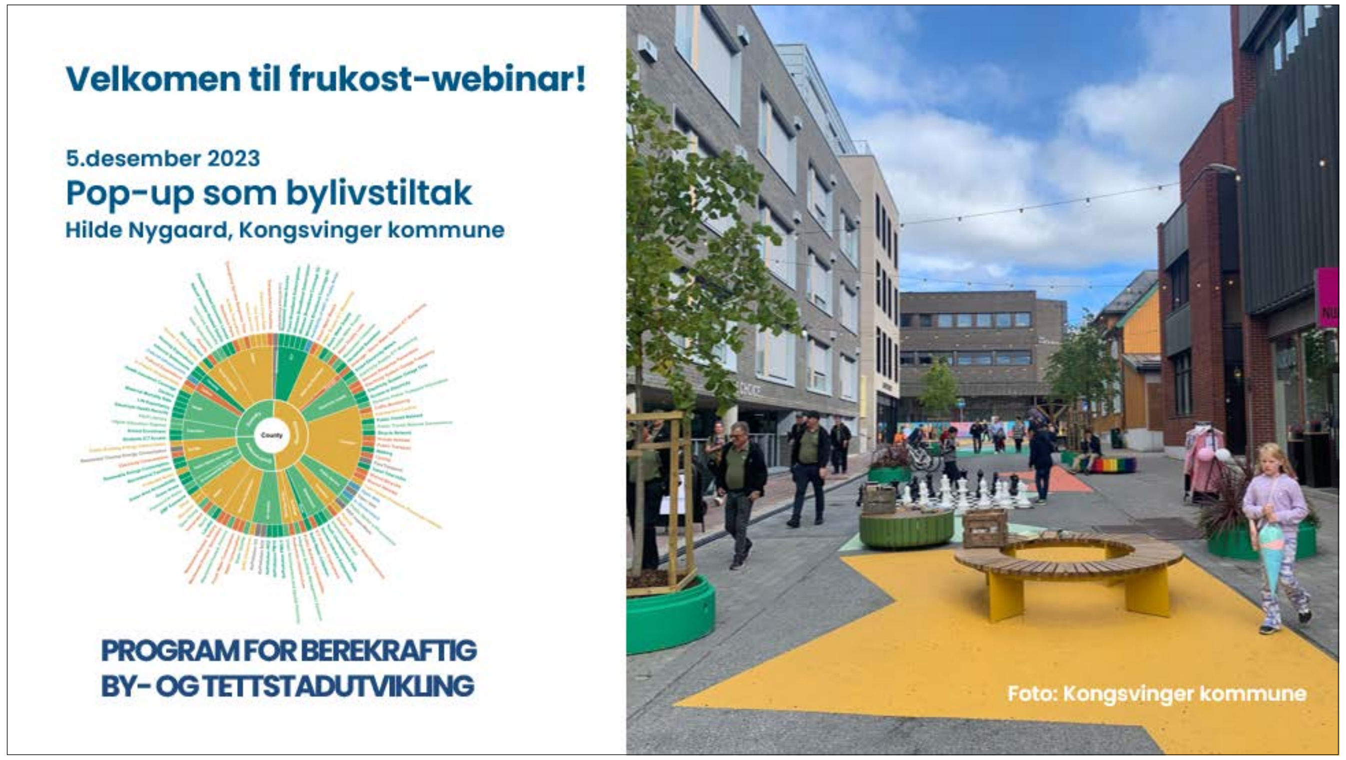

tysdag 13. juni

FORPROGRAM
09:00 **Byvandring i Kristiansund** ved Jan Brede Falkevik, Kristiansund kommune. Oppmøte ved Piren i sentrum
LUNSJ
11:30 Thon Hotel Innlandet

ATTRAKTIVE BYAR OG STADAR – KVA SKAL TIL?
12:30 **Velkomen til Kristiansund**
Kjell Neergaard, ordførar i Kristiansund
12:35 **Angår by- og stadutvikling oss i Møre og Romsdal?**
Line Hatmosø Hoem, fylkesordførar
12:45 **Kva er ein attraktiv stad?**
Alexandria Algard, juryleiar Statens pris for Attraktiv By
13:20 **Kva har Bryne og Time kommune gjort for å bli attraktive?**
Yvonne van Bentum, rådgivar Time kommune
13:45 **Pause**

DEN FYSISKE BYEN
14:00 **Kva er ein by, og korleis ser han ut?**
Ellen DeVibe, arkitekt og urbanist, tidl byplansjef i Oslo
14:40 **Må vi lære å bygge byar på nytt?**
Anja Standal, PhD, NMBU
15:00 **Korleis bygge i by?** Byforming, byreparasjon & transformasjon
Kurt Singstad, MAD arkitekter
15:20 **Pause med litt påfyll**

15:40 **Slik bygger vi i Kristiansund**
KBBL/ Vidar Solli, Heidi Sæther
15:50 **Bopilot i Bergen**
Tina Larsen, Byarkitekten i Bergen

16:20 **SAMTALE:** ***Kva er dei fysiske byggeklossane som kjenneteikner ein god by og kva skal til for å bygge han?***
Moderator: Karoline Birkeli-Gauss
17:00 **Pause**

KVELDSPROGRAM
18:30 **Sundbåten til sentrum, vandring til Kulturfabrikken**
Jan Brede Falkevik, Kristiansund kommune, viser veg
19:15 **Kulturfabrikken: BYPULS!**
Live innspeling av podkast om byutvikling
Tapas, mingling & underhaldning

onsdag 14. juni

FLEIRE FOLK I SENTRUM
08:25 **Velkomen til dag 2**
Konferansier
08:30 **Regionen sin attraktivitet og tiltrekkingskraft på folk - kva rolle speler byen/tettstaden?**
Hanne Toftdahl, Vista Analyse
09:00 **Sentrumshandel og byliv - tall, trendar og tilgjenge**
Morten Sandberg, fagsjef Hovedorganisasjonen Virke
09:20 **Slik vil KNN arbeide med sentrumsutvikling i Kristiansund**
Kristiansund og Nordmøre næringsforening

09:30 **Leik i byen - slik gjer Trondheim byen attraktiv for born og unge**
Silje M. Lien og Mari H Basberg, Byplankontoret, Trondheim kommune
09:50 **Nye buformer - eit større mangfald av bustadar & bukvalitetar**
Oda Ellensdatter Solberg, Natural State
10:20 **Pause**

10:50 **Meir plass til folk, mindre plass til bilar**
Ulrik Eriksen, forfattar
11:20 **Parkering i Åndalsnes sentrum - slik gjer vi det**
Tom Erik Rødven, utbyggingssjef Rauma kommune
11:40 **Kvardagsreisa - dei fysiske rammene for folkehelsa**
Jørgen Skatland, DOGA
12:00 **Pause**

12:20 **SAMTALE:** ***Kva skal til for å få fleire folk i sentrum? Korleis kan ulike krefter spele på lag?***
Moderator: Karoline Birkeli-Gauss
12:55 **Avrunding**

LUNSJ
13:00 Thon Hotel Innlandet
14:00 Vel heim!

Møre og Romsdal fylkeskommune

By- og tettstadkonferansen i Kristiansund. Foto: Ingvild Gjerdet

Presse/kronikkar: eit utval

Flere bruker bussen i Ålesund

Flere bruker bussen i Ålesund. Økningen ser ut til å ligge mellom fem og 10 prosent.
FOTO: STAALE WATTØ

Flere bruker buss i Ålesund. Passasjertallet er økt med mellom fem og 10 prosent. Årsakene kan være flere.

Det viser en undersøkelse som fylkeskommunen har fått gjennomført. Men det understrekes at tallene er heftet med betydelig usikkerhet.

I fjor høst innførte fylket to måneder med gratis buss i Ålesund kommune. Dette skjedde samtidig med at bomringen rundt Ålesund ble åpnet.

Det førte til at folk strømmet til bussen. Passasjertallet økte med rundt 50 prosent de to månedene dette varte.

Målet var at det skulle føre til at flere tok bussen, også etter at ordinær betaling igjen ble innført.

Ifølge en innstilling til samferdselsutvalget i fylket ser det også ut som at det har skjedd.

En undersøkelse som er gjort indikerer at passasjertallet på bussene er økt med mellom fem og 10 prosent. Usikkerheten er om dette har skjedd som følge av prøveperioden med gratis buss, eller om dette har skjedd som følge av at bomringen er i satt i drift.

– Som drøftet i notatet så er det krevende å isolere effekter når ulike virkemiddel har effekt fra samme tid. Det er dermed krevende å konkludere med at tiltaket med gratis buss har gitt en øke på mellom fem og 10 prosent flere kollektivreiser, selv om de foreløpige analysene kan tyde på at tiltaket har hatt en positiv effekt, skriver fylkeskommunedirektør Toril Hovdenak i et notat til samferdselsutvalget i fylket.

GEIR STRAND
gs@smp.no

● Skal være på plass i løpet av seinsommeren

Har valgt dette kunstverket til Sjøfronten

Går for «Øyesteinen»: – Kan gi en ny opplevelse av vårt kjente panorama.

«SLÅENDE»: Skulpturen blir en visuelt slående avslutning på sjøfrontprosjektet, mener komiteen.
ILLUSTRASJONSFOTO ERLEND LEIRDAL

Kunstkomiteen for Sjøfronten 2 i Molde har valgt kunstneren Erlend Leirdal til å utføre utsmykningen som skal plasseres ved sjøbadet lengst øst på sjøfronten. Det opplyser Molde kommune på sine nettsider.

Skulpturen vil være på plass seinsommeren 2024.

Samarbeid med steinindustrien på Eide

Komiteen beskriver at Leirdal er en anerkjent og respektert bildehugger med en solid merittliste. Han er innkjøpt av flere kunstinstitusjoner som Nasjonalmuseet, KODE og Norsk Skogmuseum, og har lang erfaring fra offentlige utsmykninger i stort format.

Hans skulptur «Øyesteinen» er planlagt utført i granitt i samarbeid med steinindustrien på Eide. Komiteen uttaler «den vil være en visuelt slående avslutning på sjøfrontprosjektet».

Her er komiteens begrunnelse:

«Øyesteinen» er en monumental skulptur i granitt som skal plasseres ved sjøbadet lengst øst av Sjøfrontutbyggingen, og vil være en visuelt slående avslutning på sjøfrontprosjektet.

Skulpturen er ren i formen og fremstår med en raffinert eleganse som er rik på assosiasjoner i sin enkle tidløse form.

Verket, utført i et robust og holdbart materiale, står i fin dialog med både omgivelsene og betrakteren. Den relaterer i form og materialvalg både til naturen og stedet. I materialvalg vil granitten spille på lag med og komplimentere eksisterende dekke og benker. Skulpturen snakker også fint og effektivt med den enkle og stramme etterkrigsarkitekturen byrommet vårt består av.

Komiteen finner form og materiale fascinerende. Granitten vil være grovhogd i de ytre flatene, og polert i de indre. Dette vil skape liv og kontrast i selve skulpturen, og bringe den til live som et vakkert objekt byens befolkning kan få et positivt eierskap til.

Visuelt tilrettelegger den for betrakteren å se. Vi er vant til vår storslåtte natur, og her får vi et kunstnerisk arbeid som spisser naturopplevelsen ved at betrakteren ser naturen gjennom et øye/linse. Dette kan gi en ny opplevelse av vårt kjente panorama».

Har stått fritt

Kunstkomiteen har bestått av:

- Ine Harrang, kunstfaglig prosjektleder
- Hallvard Huse, representant fra Møre og Romsdal Arkitektforening
- Kristin Hammerbäck, leder Molde sentrum AS, brukerrepresentant
- Ola Gjendem, Selskabet for Molde Byes Vel
- Janny Meese, kultursjef Molde kommune
- Bente Kjøll Øverbø, prosjektleder Molde kommune

Kunstkomiteen har stått fritt til å velge kunstner og intensjonen har vært at utsmykningen skal løfte området visuelt, oppleves relevant for publikum og bidra til å skape identitet og tilhørighet. Komiteen har tatt hele sjøfronten i betraktning, og sett på hva slags kunst som allerede er representert i Moldes uterom.

Molde kommune peker på tre aktører som har gjort prosjektet mulig: Sparebank 1 SMN, Møre og Romsdal fylkeskommune og Selskabet for Molde Byes Vel.

ANITA VINGEN
anita.vingen@r-b.no

Har søkt om kjempesum til ny Nesbø-serie på TV

Serien «The Devil's Star» er bygget på boken «Marekorset» av Jo Nesbø. Nå har et britisk produksjonsselskap søkt om en stor sum til innspilling i Norge.

Hvert år knyttes det spenning til hvem som står på søkerlisten til insentivordningen hos Norsk filminstitutt. Nå har søkerlisten blitt offentliggjort og en tittel skiller seg ut.

«The Devil's Star» skal produseres av det britiske selskapet Working Title Ltd. Dramaserien har søkt om drøyt 53 millioner kroner.

Det betyr at de skal bruke over 200 millioner kroner i Norge, ettersom man ikke kan søke om mer enn 25 prosent av produksjonskostnadene.

På listen over søkere til insentivordningen finner vi flere store navn. Blant annet dramaserien «The Last of Us» har søkt om nesten ti millioner kroner. Det er Storm Studios som står oppført som søker her.

– Det betyr at det mest sannsynlig ikke skal spilles inn noen scener i Norge, men at deler av redigeringen eller etterarbeidet skal skje her. Uansett er det en stor fjær i hatten for Storm Studios.

Det er ikke bare internasjonale produksjoner på søkelisten til Norsk filminstitutt. Oppfølgeren til den norske Netflix-suksessen «Troll» har søkt om 36,5 millioner kroner.

Den nye dramaserien «Lakseøya» fra skaperne av «Lilyhammer» har søkt om 18 millioner kroner. NTB

– Det er tankegangen som er kunsten

– Det er ikke tømmerstokkene som er kunstprosjektet, men tankegangen omkring dem, poengterer de to kuratorene for det noe omstridte byromsprosjektet.

De to kuratorene for byromsprosjektet prøver ut de midlertidige møbelinstallasjonene på Harald Torsviks plass. F.v.: Jorunn Kjersem Hildre og Liv Dysthe Sønderland. FOTO: KENNETH KAMP

Aure, Aureveka | Åpnet torget: – Jeg har aldri sett så mange folk her

Bilder kan være beskyttet av opphavsrett. Finn ut me

GNIST: *Gnist-prosjektet gir Averøy en fabelaktig start på uante muligheter for steds- og næringsutviklingen kommunen jobber med. – Jeg er nesten litt målløs, og det sier ikke så lite, jubler en hoppende glad prosjektleder og samfunnsutvikler Ragnhild Berthinussen.* FOTO: ROALD SEVALDSEN

Håper Varde skal vise vei

Hoppende glad leder

Hvordan kan kulturminnet Varde igjen bli en veiviser mot fremtiden? Det blir utfordringen for Gnist-kommunen Averøy.

ROALD SEVALDSEN
roald.sevaldsen@tk.no

I hard konkurranse med kommuner fra hele landet, er Varde gjennom nåløyet og én av fem Gnist-kommuner i 2023. Disse fem av landets mest ambisiøse kommuner skal utforske hvordan de kan skape attraktive, inkluderende og bærekraftige lokalsamfunn.

– Nå skal vi se på hva vi trenger av kompetanse for å finne ut hva som er egnet til å fylle Varde med, slik at det blir et levedyktig prosjekt. Vi har ikke fasiten på dette huset skal inneholde og være, det er det vi skal bruke de tolv neste månedene på å finne ut av, sier en hoppende glad prosjektleder og samfunnsutvikler Ragnhild Berthinussen i Averøy.

Fylkeskommunen har vært støttespiller for Averøy i kon- … inussen … ært alfa

SPENTE: *Prosjektleder Ragnhild Berthinussen, ordfører Ingrid Rangønes og huseier Per Ivar Aakvik ventet i spenning etter knallhard jobbing i Oslo for at Averøy skulle bli en av de fem utvalgte Gnist-kommunene. Nå skal de levere.*

og omega.

– En ting er den økonomiske støtten. Den er viktig og avgjø- …

jubler damen.

– Folk lurer på om det følger med penger til dette Gnist-pro- …

> ***Nå skal vi se på hva vi trenger av kompetanse for å finne ut hva som er egnet til å fylle Varde med.***
> RAGNHILD BERTHINUSSEN
> *Prosjektleder*

– Vet du hvilken kompetanse som behøves for å lande Varde som et bærekraftig prosjekt?

– Det skal vi jobbe med å finne ut av de neste fjorten dagene. Skal vi nå bærekraftsmålene vi har satt oss, må vi gå tilbake i tid på en ny, smart måte. En farbar vei kan være Varde, tenker jeg. Varde som betyr fyrtårn eller den som viser vei, ligger der oppe i sentrum på Bruhagen. Noe vi ser opp til. Historisk sett har dette vært en skole. Den har utdannet fremtiden. Innholdet i Varde har vært en kombinasjon av noen som har … måten å gjøre det på.

– I motsetning til tiden før Averøy ble Gnist-kommunen, der ingen ville «ta» i Varde, er vi plutselig i en prosess hvor Møre og Romsdal fylkeskommune går inn med flere avdelinger. Også Husbanken er med. Alt dette linkes inn mot muligheter for å koble på ulike pengesekker, sier Berthinussen.

Uante muligheter

Varde er en av de største trebygningene på Nordmøre, og er listet som et kulturminne av regional verdi av Møre og Romsdal fylkeskommune. Huset er bygd i 1920, har 1.700 kvadratmeter fordelt over flere etasjer på 4 mål tomt.

– Det er en kjempegladsak at vi kom med. Det åpner mange nye dører. Vi ser hvem som er med på andre siden, og det gir uante muligheter, sier en strå- …

● Oppskrifta på vellukka sentrumsutvikling:

Legg alt som fører til byliv til sentrum

KRONIKK
GRETE KONGSHAUG
Rådgivar i team for kommunal planlegging, Møre og Romsdal fylkeskommune

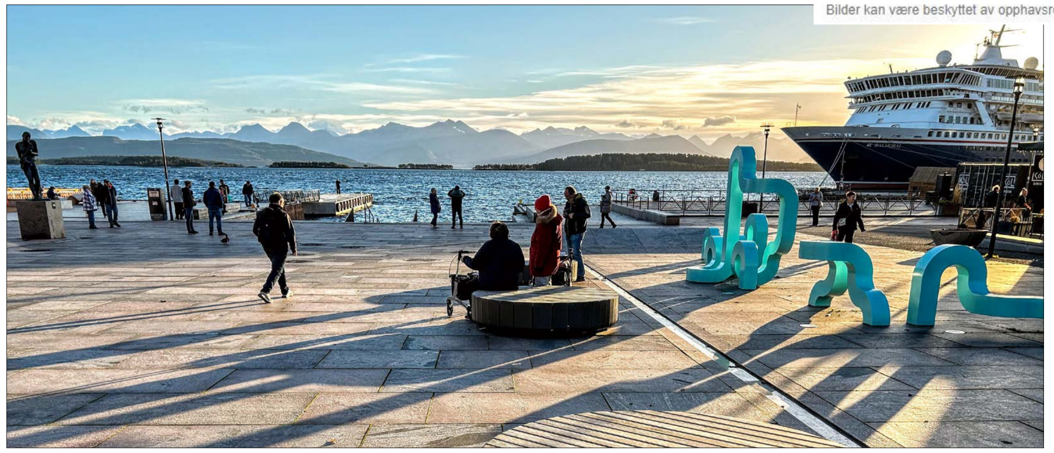
FOTO: JAN INGE TOMREN

Vellukka sentrumsutvikling kan verke uoverkommeleg og komplekst. Kva skal eigentleg til, og korleis skal vi gripe fatt? Oppskrifta er eigentleg enkel: Legg alt som fører til byliv til sentrum og handle etter mantraet aktivitet fører til meir aktivitet.

For å forstå må vi ta eit lite historisk tilbakeblikk. Dei fleste tettstadene og byane i Møre og Romsdal er grunnlagt på det naturen og geografien ga. Hamna, butikkar og tenester vart kopla saman langs ei kai eller eit gatenett slik at folk ikkje trong å reise lengre enn nødvendig. Byane og stadane syda av liv fordi høg aktivitet førte til at det vart behov for både skreddar, bakar og butikkar. Vertshus og kafear serverte trøtte og svoltne. Folk kom frå omlandet for å selje varer, eller handle det som ikkje var å få tak i der dei budde. I byen trefte dei kjende, slo av ein prat og det hendte at det vart både fest og moro.

Men, etter at bilen vart allemannseige, opna det seg nye moglegheiter; rimelege tomter utanfor sentrum som var enkle å bygge ut og med god plass til parkering. Med eigen hengar kan vi hente trykkimpregnert trelast til utegolvet og møblar og planter til å pynte med. Og når vi først er her kan vi vel like gjerne gjere unna alle ærenda? Da slepp vi turen til sentrum. Regnar og bles gjer det og. Snart blir det ny veg slik at vi slepp å køyre i kø til jobben. Kvardagen blir enklare.

Men gjekk noko tapt? Det er færre folk i sentrumsgatene. Og nokre bygg står tomme. Butikkar og andre tilbod er spreidde over større område. Vi må ut av sentrum for å få tak i alle varene på handlelappen og få gjort det vi skal. Men både unge og gamle vil framleis møtast og sjå andre folk. Ungdommen i huset formulerte eit behov og eit framtidsønske i ei setning: «Eg vil ha ein by å gå i» Ho meinte ikkje berre ei gate der det er mogleg å gå, men og det sosiale livet og dei spennande opplevingane som bylivsmiksen av gater, byrom, butikkar, kafear og kulturlivet byr på. Spørsmålet vi da må stille er om sentrum vil vere i stand til å møte dette behovet når mykje av kvardagsaktivitetane skjer ein annan stad.

10-minuttersbyen er ein visjon for framtidas byutvikling og betyr nærleik mellom bustader, arbeidsplassar og tenester. Dei ulike funksjonane vil styrke kvarandre og gi meir levande og innhaldsrike byar og stadar og meir aktivitet. Bonusen er at fleire kan nå det dei treng til fots. Møre og Romsdal fylkeskommune har lagt dette prinsippet til grunn i framlegg til «Fylkesstrategi for attraktive byar og tettstader 2023-2026».

Heldigvis er det dei seinare åra mange som forstår at det må vilje, planlagde grep og gjennomføringskraft for å lokalisere funksjonar slik at dei til saman bidreg til å vitalisere sentrumsområda. Nye bygg med utdanningstilbod, kulturtilbod og kontor er mange stader i ferd med å reise seg, og fleire offentlege byrom har fått løft og nytt liv. Møre og Romsdal fylkeskommune har i samarbeid med kommunane og næringslivet bidratt til dette, gjennom «Tettstadprogrammet» og «Byen som regional motor».

Gode døme er Ulstein arena med nytt bad, bibliotek og klatrehall, Campus Kristiansund med utdanningstilbod og kontorarbeidsplassar, planar om ny vidaregåande skule og kulturhus i Ørsta og ny kulturskole i Elnesvågen, og vakre sjøfrontar i Molde og Vestnes.

I ei utgreiing frå 2021 frå konsulentselskapet Vista analyse om «Lærdomar frå gode vertskapskommunar for næringsutvikling» fann dei at eit levande sentrum er svært viktig for næringslivet. Næringslivet har alt å vinne på å bli meir bevisste på nytten av sentrumsutvikling fordi aktivitet og folkeliv er ein viktig attraksjonsfaktor i konkurransen om arbeidskrafta. Eit levande sentrum vil derfor kome alle bransjar til gode, ikkje berre dei som held til sentrum.

For å få til eit levande sentrum må vi stadig fylle på med nye funksjonar og tilbod. Både private og offentlege aktørar må erkjenne kva rolle dei kan spele, kor viktige dei er for å skape eit levande sentrum og kva grep som må til. Offentlege verksemder og private bedrifter må for eksempel gå inn for å lokalisere kontor og tenester i sentrum sjølv om det finst alternativ.

I sentrum treng ein bygard ein aktiv eigar, ein eigedomsutviklarar med respekt for historia, og leietakarar som driv næring. Det er ei utfordring å utvikle nye, drivverdige konsept som kan fylle 1. etasjane på gateplan. Her kan det ligge moglegheiter innanfor ombruk, tenesteutvikling og sirkulær økonomi. Kva med ein kombinert sykkelreparatør og kafe som vi finn hos «Sykkologen» på Lillehammer? Eller nye konsept som for eksempel bruktmarknaden Kirppis i Elnesvågen.

Politikarane må gjere det dei kan for å støtte at arbeidsplassar, handel og tenester blir lokalisert i sentrum. Kommunane må bygge «infrastruktur for byliv» i form av torg, gater og plassar. Politikarane må halde stø kurs over tid og ta modige val når tiltak, som drar i feil retning, ligg på bordet.

Vil vi ha attraktive byliv og sentrumsmiljø, til meir enn berre 17. mai-feiringar og Instagram, må vi gjere dei to tinga om og om igjen: Lokalisere rett og lage aktivitet som skaper aktivitet. For det handlar mest om framtida og kva byar og tettstadar vi vil ha i fylket vårt.

NORDMØRE FYLKESKOMMUNEN SENTRUMSUTVIKLING 10-MINUTTERSBYEN

Slik slår 10-minuttersbyen ut i din kommune

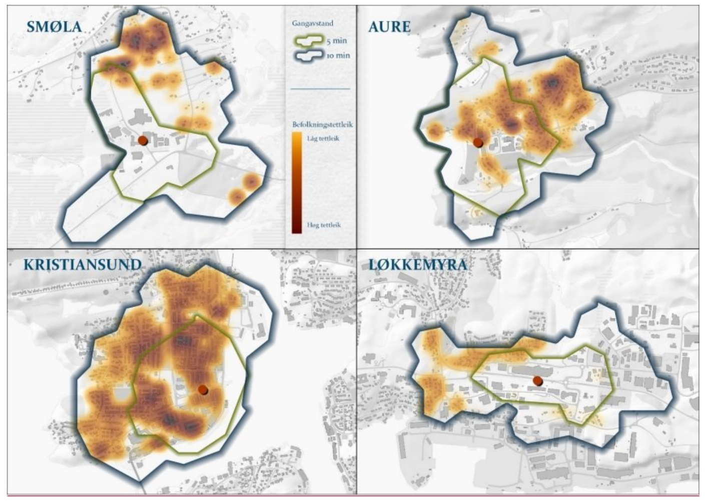

5- og 10-minuttersbyer for fire sentra på Nordmøre. De fargede feltene angir befolkningstettheten.

Næringsliv →

Sjøfronten er ferdig: – Nesten en liten tåre i øyekroken

Helt siden 1998 har man snakket om å åpne Molde mot fjorden og fjellene. Torsdag står sjøfronten klar som det største byutviklingsprosjektet i Molde i nyere tid.

Heggem-forslaget om sentrum:

– Usikker på om vi er modne for det

Politikerne er enige i flere av Terje Heggems forslag for Molde sentrum, men tviler på at flere parkeringsplasser på bussholdeplassen er løsningen på sentrumsutfordringen.

Heggem foreslår å gjøre Storgata enveiskjørt, flytte dominansen av busser bort fra bussholdeplassen, og erstatte det med korttidsparkering. I tillegg ønsker Heggem å realisere sykkelveger i bybildet, samt etablere overvåkede parkeringsplasser for sykler i Molde sentrum. Altfor å øke trafikken av handlende til Storgata, men samtidig utvikle byen.

SENTRUMSUTVIKLING: Nylig utfordret Terje Heggem politikerne på tanker og planer om sentrumsutvikling.

Ikkje ei krone til sentrum

BYPATRIOTEN

Ny perle i sentrum

Det lille grøntområdet var lenge stengt for offentligheten, men Ålesund kommune utnyttet muligheten til å skape en liten oase i sentrum. Nå er den lille parken tilgjengelig for både de som ønsker å finne litt fred og ro eller ønsker å spille noen vakre toner ute i det fri.

ØRSTA FRP VIL IKKJE LØYVE PENGAR TIL SENTRUMSUTVIKLING.

Braut ut i spontan folkefest:

Feira folketalsauke – heile bygda invitert

Onsdag ettermiddag vart det dekt opp til Langbord i Geiranger sentrum, med ein spontan bygdefest for å feire ei gledeleg utvikling.

Festen kom i gang etter at resultata frå fylkesstatistikken og kommunestatistikken frå Møre og Romsdal fylkeskommune

Saka om kollektivknutepunkt i Keiser Wilhelmsgate i Ålesund sentrum er utsatt to gonger. Her er Anne Laura Rasch Haugen og Tore Johan Øvstebø under synfaringa på saka i januar. FOTO: STAALE WATTØ

Ja til sentrumsutvikling

Tid er pengar. Det er saka om kollektivknutepunktet i Keiser Wilhelmsgate i Ålesund sentrum eit godt eksempel på.

ÅLESUND

Kollektivknutepunktet vart vedtatt som ein del av områdeplanen for sørsida i 2015. Kollektivknutepunktet var knadd, utgreidd og analysert av tunge fagmiljø i fleire rundar, før byggesaka kom til behandlinga i Planutvalet i desember 2022.

Ettersom saka er utsett [...] beid med Ålesund kommune ei detaljert vurdering av trafikkflyt og sporing av bussar til og frå kollektivknutepunktet.

Seinare kvalitetssikra Structur Oslo AS dette arbeidet. Til slutt har Rambøll vurdert utbyggingsplanen for kollektivknutepunktet i forhold til trafikksikkerheit, framkome for buss og varelevering i området.

Dette er landsleiande fagmiljø innanfor by- og trafikkplanlegging.

Mange omsyn

Ein slik plan må vege mange omsyn opp imot kvarandre. Parkering og varelevering er eit svært viktig tema, og pla-

Meir aktivt sentrum

Ei av målsettingane er meir aktivitet i sentrum. Fleire arbeidsplassar og fleire bustader i Ålesund sentrum. Då er gode, trivelege byrom og eit raskt kollektivtilbod til og frå jobb og campus avgjerande.

Så er også butikkane ein del av denne kabalen, og utbyggingssaka for kollektivknutepunktet er opptatt av dette. Varelevering er viktig - samtidig som vi vil utvikle gode utrom, som gjer at folk oppsøker denne delen av byen, og dermed også blir potensielle kundar.

Vi har grunn til å tru at den handelen som går tapt på grunn av tapte parkeringsplas-

KRISTIANSUND ARBEIDSLIV SKOLE OMDØMME

Maria (18) om ny undersøkelse: – Man kan velge å flytte ut fordi man ikke ser en framtid med det byen er assosiert med

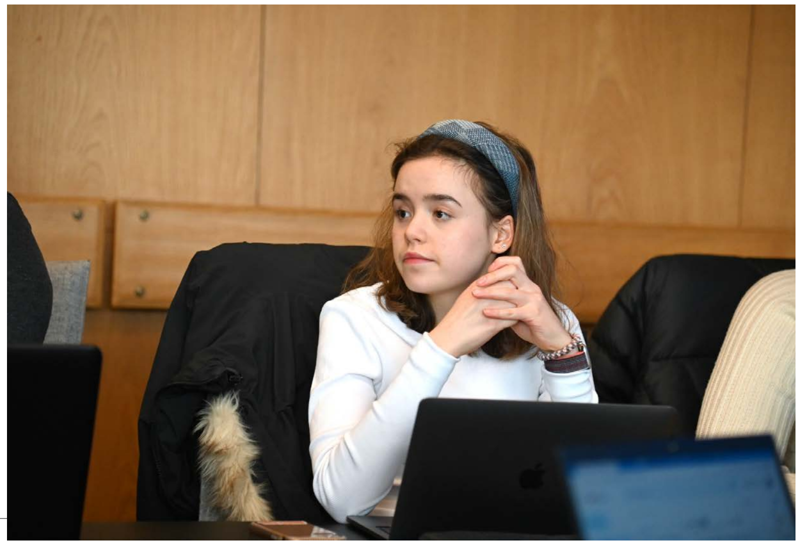

– Man kan få et dårlig inntrykk av byen med å lese nyheter på nett, sier Maria Bjørnvik-López.

SENTRUMSUTVIKLING

– Tettstadsutvikling kjem ikkje av seg sjølv

Ulstein kommune har hatt ein fortettingsstrategi for Ulsteinvik sentrum i mange år, kanskje særleg sidan 2000 då kommunestyret vedtok at Ulsteinvik skulle få bystatus. For mange, inkludert meg sjølv, verka dette å vere eit litt tullete vedtak, og slett ikkje noko dei fleste kjente seg att i.

Men i dag 23 år etter, så trur eg at dei fleste meiner at Ulsteinvik er i ferd med å utvikle seg til å bli ein by. Dette har ikkje skjedd av seg sjølv eller utan sverdslag. Vedtaket om bystatus endra ikkje Ulsteinvik i seg sjølv, men det gav sterke føringar for strategiane som vart lagde vidare:

a) sentrum må konsertrerast, ikkje spreiast

b) det må vere størst mogleg breidde i tenestetilbodet

c) det må vere triveleg å opphalde seg i sentrum

d) fleire må bu i sentrum.

Dersom ein spolar 25 år tilbake i tid, så var Ulsteinvik ein asfaltjungel der bygga var 2-3 etasjar høge og kundane kjørte frå dør til dør når dei handla. Det fantes ikkje parkar eller opphaldsareal utandørs anna enn nokre benkar her og der. Nesten ingen budde i sentrum og der var stort sett ingen aktivitet etter kl 17 når butikkane stengde. Berre vi undommane som hang på «Termen» eller Video vest var å sjå. Sjølv om utsikta var god var kontakta med sjøen minimal og det fan-

Ulsteinvik rundt år 2000. Foto: Per Eide

drifter og skapte mange nye arbeidsplassar i regionen.

Ulsmo har og gjeve eit betydeleg bidrag til bygginga av Ulstein Arena. Privat kapital har saman med fylket og kommunen bidrege med betydelege midlar til å skape innbydande rekreasjonsområder. Dei tidlegare aksjonærane i Ulsteinkonsernet, Kleven og andre kapitaleigarar kunne nok investert pengane sine på børs og fått langt høgare avkastning, men dei valde i staden å investere dei her.

I dag står serveringsbedriftene i Ulsteinvik for om lag 40% av all omsetning i næringa på Søre Sunnmøre. Det bur nesten 400 fleire personar i sjølve Ulsteinvik sentrum no enn det gjorde for 25 år sidan. Kulturtilbodet har blitt kraftig forbetra og Ulstein er i toppen av handelsstatistikken i fylket. Ulsteinvik vert trekt fram som eit av dei mest vellukka eksempela på tettstadsutvikling i landet.

Knut Erik Engh på møte i kommunestyret. Foto: Ole-Ottar Høgstavoll

vekst og hindrar fråflytting, ikkje berre i sentrum men også i krinsane.

No går debatten om utbygging av Mylna på Saunes med sine 7 etasjar og der er mykje motvilje. Eg forstår at det er

om at det har vore verdt prisen. Og for dei som meiner at kommunen bøyer seg for storkapitalen, så vil eg minne om at utan dei så hadde lite skjedd. Konsekvensen kunne fort blitt at Ulsteinsamfunnet kanskje ikkje hadde tolt den lange omstillinga i næringslivet. Vi er dei difor stor takk skuldig.

KNUT ERIK ENGH
Framstegspartiet

Merknad til Mylna

Området ligg utafor det som er definert som sjølve sentrum i Ulsteinvik. Ingen av bygga i sentrum er høgre enn 5 etasjer og det er krav om 1,5 parkeringsplassar pr. boeining. Utbygginga ved Mylna er delvis planlagt med 7 etasje og 1 parkeringsplass pr boeining.

I ein småby som Ulsteinvik vil 7 etasjer like ved sentrumsom-

Nå er det klart:

De skal utvikle sentrum

Fjordfaret Arkitektkontor og Agraff Arkitektur har fått i oppdrag å tenke nytt om Sunndalsøra sentrum.

INGRID ELLEVSET
ingrid.ellevset@auraavis.no
TOMMY RUSTAD
tommy.rustad@auraavis.no

I sommer ble det klart at kommunen ønsker sentrumsfornying i området på og rundt Øratorget. Det ble utlyst en konkurranse der leverandører fikk mulighet til å komme med tilbud. Nå er fristen ute, tilbudene levert og evaluert, og ett av tilbudene er nå kåret som vinner.

Fjordfaret og Agraff trakk det lengste strået

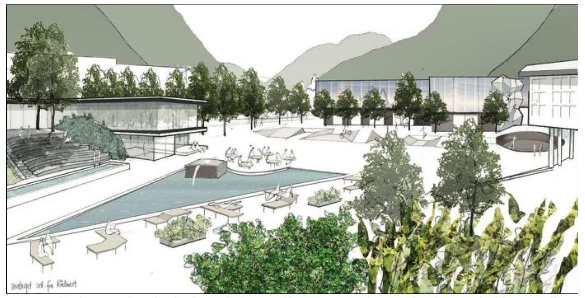

2009: For 15 år siden satt Ingeborg Ulvund Barlaup og drodlet om utvikling av Øratorget. I dag eier og driver hun eget arkitektkontor, Fjordfaret. Sammen med Agraff i Trondheim skal hun nå se på hvordan Øratorget kan utvikles. - Prosessen vi leder helt sikkert et annet sted enn det skissen viser, sier hun. Illustrasjonen er delt av Fjordfaret torsdag morgen.

TENKE NYTT: Hvordan kan en se for seg Øratorget i framtida? Det skal arkitektene nå komme med forslag om.

Ingeborg Ulvund Barlaup i Fjordfaret Arkitektkontor. Arkivbilde.

SENTRUMSFORNYING: Kommunen har landet på en leverandør for sentrumsfornying. Arkiv-

LEIAR

Alvorleg signal frå sentrum

Vestlandsnytt

Vestlandsnytt AS, boks 44, 6099 Fosnavåg. Telefon 70 08 44 00.
redaksjon@vestlandsnytt.no

33 bedrifter ber om krafttak for sentrum

Næringsdrivande i Fosnavåg ropar eit alvorleg varsku. Det vert synt til ei negativ utvikling med færre handlande og fleire tomme lokale i sentrum.

– Det er ei utvikling som er sjølvforsterkande dersom ein ikkje kjem med mottiltak, heiter det i eit opprop signert ei lang rekkje bedrifts- og forretningseigarar i Fosnavåg sentrum.

Dei 33 næringsdrivande som på sett og vis slår alarm, ber om eit krafttak for sentrum.

Arthur Almestad og ei rekkje andre næringsaktørar i Herøy ber om krafttak for sentrum. FOTO: BJØRNAR TORVHOLM SÆVIK - ARKIV

Næringsdrivande melder om færre kundar og mindre handel, eit signal som får sentrumsbedrifter til å slå alarm – med bøn om ein meir offensiv [...]

Evaluering og plan for arbeidet i 2024

5.1 Evaluering av programmet

I 2023 vart Program for berekraftig by- og tettstadutvikling evaluert av Prosjektarenaen. Dei viktigste funna er:

1. Behov for å tydeleggjere og spisse målsettingar og innhald. Det bør formulerast mål om kva ein skal oppnå i samarbeid. Tydelegare prioriteringar vil og gjere det lettare å sjå kva for delar av organisajonen som bør samarbeide om kva for å nå måla.

2. Samarbeid internt er den største utfordringa. Evalueringa rår til å gå bort frå deling mellom tilskotssordningar for by og tettstad og etablere to nye ordningar inn i prosessen for økonomiplanen for 2024-2027: «Tilskot til stadutvikling» og «Tilskot til berekraftig samfunnsutvikling». Det bør samarbeidast på tvers av ordningane ved tildeling av tilskot, også med tilskotsordningar på Kulturområdet og Kompetanse- og næringsområdet.

Skiljet mellom by- og tettstadutvikling bør byggast ned. Arbeidet for kommunane bør i mindre grad organiserast etter geografi og i større grad etter fagområde og arbeidsmetode.

3. Møteplassene og kontakta med kommunene er det som har fungert best.
Tilrådingar:
a) Reetablere bymøtet som eit instrument for samhandling mellom toppleiing i fylkeskommunen og toppleing i dei tre byane. Tema for møta bør avhenge av kva som er aktuelle politiske tema, der dei tre regionbyane kan seiast å ha spesielt sentrale roller.

b) Vidareføre BRM-fellesmøta. Seksjon for berekraftig samfunnsutvikling har hovudansvar, men må involvere også andre delar av sentraladministrasjonen. Møteplassen bør sjåast i samanheng med møteplassar med kommunane gjennom Berekraftfylket og Digi MogR, samt framtidige by- og tettstadseminar ved seksjon for plan.

I porteføljestyremøte 12. juni 2023 vart det vedteke at seksjon for berekraftig samfunnsutvikling og FRAM marknad går ut av programmet. Seksjon for plan etablerer eit nytt by- og tettstadprogram med utgangspunkt i det eksisterande tettstadprogrammet. Mange av dei eksisterande prosjekta i BRM blir flytta over til seksjon for plan og inngår i det nye programmet.

5.2 Vidare arbeid med utvikling av programmet

Seksjon for plan vil i 2024 samarbeide med kulturavdelinga og kompetanse- og næringsavdelinga om å vidareutvikle programmet med bidrag og leveransar frå desse avdelingane.

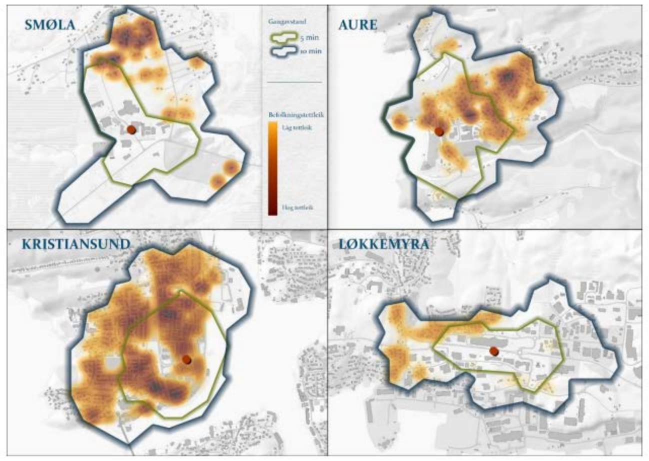

Figur 1: Illustrasjon av 10-minuttsbyen i Hopen, Aure, Kristiansund og Løkkemyra.

Figur: Illustrasjon av 10-minuttsbyen i fylkesstrategi for attraktive byar og tettstader 2023-2026

Gjennom fokuset på sentrumsområde (og tilgrensande område) har vi eit tydeleg geografisk innsatsområde for arbeidet med å nå fylkesplanmålet. Det vil bidra til å utvikle «10-minuttsbyen» som er det berande prinsippet for by- og stadutvikling fastlagt i «Fylkesstrategi for attraktive byar og tettstader 2023-2026».

Planseksjonen vil ta ansvar for kompetanse og rådgiving innan stadanalyser, breie utviklingsplanar, byromstrategiar, planlegging og prosjektering av byrom, utvikling av nabolag og bumiljø; medverknadsprosessar, tilskottsforvaltning, rapportering og samordning av programarbeidet, samt ivareta koplinga til planlegging etter PBL.

Vi vil sørge for kontakt og samarbeid med nasjonale fora som Distriktssentret, Doga, KDD (Forum for stedsutvikling), Bylivssenteret og Husbanken. Vi vil og framover sørge for å arrangere konferansar og nettverkssamlingar for kommunane i fylket.

Kulturavdelinga vil ta ansvar for å bringe inn kompetanse innan kunst i stadutvikling. Kulturavdelinga vil også, der det er relevant og aktuelt, sørge for kopling mellom folkehelse og by- og stadutvikling, biblioteket si rolle i sentrumsutvikling og kulturmiljø som ein ressurs i by- og tettstadutvikling. Riksantikvaren sin bystrategi vil mellom anna vere relevant fagleg kunnskapsgrunnlag.

Kompetanse- og næringsavdelinga vil ta ansvar for eit kompetanseprogram for handelsdrivande og kople på relevant fagkompetanse- og miljø. Næringsutvikling og by- og tettstadutvikling heng saman; folk treng jobbar, men jobbane treng også folk, og dermed attraktive byar og stadar. NHO Møre og Romsdal uttalte i desember 2023 at tilgangen på kompetanse og arbeidskraft er ei av regionens største utfordringar. Fleire sentrums- og næringsforeiningar oppgir at mange næringsdrivande i sentrum har behov for kompetansepåfyll, då næringa er i endring. Samstundes erfarer vi at desse "bylivsbutikkane" har ein viktig funksjon i bybildet, som bidreg til trivsel og autensitet.

5.3 Satsingsområde i 2024

Når denne årsrapporten blir skrive, er dei økonomiske rammene for programmet i 2024 enno ikkje fastlagt. Dette blir avgjort i fylkestinget i april. Kva vi får til på punkta under, vil vere avhengig av dette.

5.3.1 Etablering av byrom for alle

Omgivnader som legg til rette for at folk i alle aldrar møtast, bidrar til at staden blir attraktiv og relevant som møtestad for alle innbyggarane i heile kommunen. Byromma og møteplassane skal ha god kvalitet og bidra til nye bilde av kommunen og Møre og Romsdal som region. Det overordna målet er auka attraktivitet og omdøme.

5.3.2 Kvalitet i bygde omgivnader

Måten vi former stadene våre styrer korleis vi nyttar dei. Dette krev ein arkitektur som spelar på lag med menneska som nyttar staden – ein inkluderande arkitektur. I 2024 vil vi rette merksemd mot arkitektur som verktøy for å skape gode stader og byar, og eigna arbeidsverktøy i form av metodar, strategiar og framgangsmåtar kommunane kan ta i bruk.

5.3.3 Bustad og bustadpolitikk
Næringslivet har trekt fram manglande tilgang på bustadar som ei utfordring for å få tak i kompetanse og arbeidskraft. T.d. kan tilflyttarar i distrikta ha vanskar med å finne eigna bustad på leiemarknaden. Det er og stort behov for alderstilpassa bustadar i og nært sentrumsområda slik at fleire kan bu lengre heime. Dette verkar også inn på kommunen sin tenesteproduksjon og helse- og omsorgsbudsjett. I 2024 vil vi fortsette samarbeidet med Husbanken og Statsforvaltaren med å auke kompetansen og styrke samarbeidet med mål om å utvikle framtidsretta bumiljø og nabolag.

5.3.4 Samarbeid om sentrumsutvikling
Sentrumsutvikling er eit tema der mange må samarbeide. Offentlege og private aktørar må nytte sine verkemiddel og prosjekt slik at dei dreg i same retning. Vi erfarer at det manglar rutiner og organisering av samarbeid mellom ulike partar, og at det ofte manglar ei felles verkelegheitsoppfatning- og forståing av kva samarbeid om sentrumsutvikling inneber. Vi vil generelt bidra til kompetanseheving om temaet og særskilt bidra i kommunale prosjekt som arbeider med å styrke samarbeidet om sentrumsutvikling.

5.3.5 Næringsutvikling i sentrumsområde - kompetanseprogram for handelsdrivande
Målet for programmet er å styrke lønsemd og økonomisk berekraft i den enkelte bedrift gjennom kunnskap, nettverk og verktøy som kan finne nye kjelder til inntekt og utvikle butikken i samspel med kommunen og tettstaden. Det skjer både gjennom samarbeid og utvikling av den enkelte verksemd som deltek i programmet.

Prosjektet skal utløyse betre offentleg - privat samarbeid om sentrumsutviklingstiltak, betre samarbeid mellom bedrifter om utvikling av eit fleirfunksjonelt sentrum og auka verdiskaping for den enkelte bedrift i samarbeid med andre. Programmet føreset at kommune, sentrumsutviklingsorganisasjon, næringsutviklingsselskap står bak søknaden på vegne av bedrifter og gardeigarar som vil delta i programmet.

Utviklingsprogrammet blir bygd opp rundt tre hovudtema:
- Leiing med fokus på kompleksitet i rolla som butikkdrivar
- Lønsemd i både butikk og gjennom tilleggstenester
- Samarbeid med kommune og lokalsamfunn for å tilby berekraftige servicetenester som staden har bruk for.

5.3.6 Kunst i våre uterom
Eit bidrag til by- og tettstadprogrammet, er kulturavdelinga sitt samarbeidsprosjekt med Trøndelag og Vestland fylkeskommune. Prosjektet er i oppstartsfase og det er søkt midlar frå KORO (statleg etat under Kulturdepartementet som forvaltar og formidlar kunst i offentleg rom). Prosjektet heiter Kunst i samfunnsutvikling – eit utviklingsprosjekt som har som mål å finne gode arbeidsmetodar og finansieringsmodellar som kan bidra til meir kunst i offentleg rom i mindre kommunar og kunst som ein del av samfunnsutviklinga.

Prosjektet skal bidra til å styrke kunst i offentleg rom og gi gode verktøy i arbeidet med kunst i samfunnsutvikling. Det er eit tverrsektorielt prosjekt, der kunst blir ein meir integrert del i samfunnsplanlegging- og utvikling. Det er ønska å få med tre kommunar frå kvart fylke i dette prosjektet, som vil gi gode kunstprosjekt som ein del av samfunnsutviklinga. Prosjektet er avhengig av ekstern finansiering for oppstart og gjennomføring.

Byparken, Ålesund. Foto: Terje Aamodt

Inngangsparti. Foto: Ingvild Gjerdset

Nabolag, Hospitalsløkkan, Trondheim. Foto: Ingvild Gjerdset

5.3.7 Biblioteket som ressurs i sentrum
Bibliotek som ligg i sentrum av byar og tettstadar er eit viktig tilbod som bidreg til byliv. Biblioteket er ein gratis og offentleg arena for litteratur og kultur, men også ein viktig møteplass som bidreg til sosial berekraft i lokalsamfunnet.

I 2024 vil kulturavdelinga sjå satsinga «Leselyst med dei yngste – saman om lesekultur i Møre og Romsdal» i samanheng med by- og tettstadutvikling. Prosjektet er eit samarbeid med 24 kommunar i fylket, det målet er å styrke biblioteka i Møre og Romsdal sin innsats for å nå ut med lesing og litteratur hos dei yngste barna. Gjennom ulike aktivitetar vil biblioteka ha som mål å skape leselyst hos barn i alderen 0–6 år, spreie kunnskap om verdien av lesing og etablere ein bevisst lesekultur for dei vaksne som er tett på barna i det daglege. For å oppnå dette vil dei samarbeide med barnehagar, skolar, helsestasjonar, andre bibliotek, frivillige organisasjonar og andre.

Bruken av sentrum vil naturleg henge saman med prosjektet; turen til og frå biblioteket kan organiserast slik at leikeplassar, torg, parkar, turvegar og liknande blir aktivt brukt i samband med bibliotek-besøket.

Kulturarvseksjonen vil også nytte biblioteka som arena for å skape lokalt engasjement rundt den mangeårige kulturminnesatsinga i kommunane (KIK), og vil bidra til program som set kulturminne og kulturmiljø på dagsorden.

5.3.8 Den Trondhjemske postvei
Kulturminne og kulturmiljø er viktige ressursar i by- og tettstadutvikling, og vi ser at det ligg potensial til å jobbe meir samla med dette frå fylkeskommunen si side. I 2024 vil vi spesielt sjå "Nasjonalt postveiprosjekt - Den trondhjemske postvei 2023-2026" i samanheng med Program for berekraftig by- og tettstadutvikling.

Prosjektet er eit verdiskapingsprosjekt på kulturmiljøfeltet som skal bidra til miljømessig-, sosial-, kulturell- og økonomisk verdiskaping. Vi skal ta vare på og utvikle den trondhjemske postvegen med og for lokalsamfunna langs vegen. Gjennom fokus og ivaretaking av denne historiske vegen skal vi bidra til utvikling av lokalsamfunn ved å bruke kulturhistoriske verdiar som ressurs for rekreasjon, oppleving og reiseliv.

Der postvegen går gjennom sentrumsområde vil det vere naturleg å bruke postvegen aktivt som ein ressurs i sentrumsutviklinga. Vi skal utføre arbeidet i samskaping med kommunar og lokalmiljø og saman bygge merkevaren "Den trondhjemske postvei" som eit av landets lengste kulturminne. Prosjektet er eit samarbeidsprosjekt mellom tre fylkeskommunar: Vestland, Møre og Romsdal og Trøndelag, samt Statens vegvesen.

Ålesund, Brosundet. Foto: Trine Hofseth Helgå

Vågen, Kristiansund. Foto: Terje Aamodt

Gjesteskribenten: Lene Trude Solheim, tidl. adm.dir. Næringsforeningen Ålesundregionen

«Rom for alle» gir vekst til by og region

De gode offentlige møteplassene

Mye i vårt samfunn er i stor endring. Med "Rom for alle" skal byen og regionen ha ulike og varierte typer av møteplasser. Flere av disse skal være gratis å bruke, og de kan gjerne være utendørs. Slike plasser skal både innby til, og gjøre det lettere å for folk å bli kjent med hverandre. Psykolog Susan Pinker hadde i 2017 en TED-opptreden der hun viser til forskning som blant annet konkluderer med at de tilfeldige samtalene med fremmede i hverdagen kan bidra til at vi lever lenger.

Vi må tenke inkludering når det kommer til by og regionsutvikling. Dersom du føler seg trygg der du bor, får du sterkere tilknytning til stedet, ifølge forsker ved Universitetet i Agder (UiA), Jan Georg Friesinger(1). Han har gjennomført en studie sammen med kollegaer ved UiA, og de har sett på svarene fra over 28.000 voksne fra 30 kommuner som deltok i Fylkeshelseundersøkelsen i Agder i 2019.

I en artikkel på Forskning.no forteller Friesinger at det internasjonalt er gjort mye forskning på bærekraftige miljøer og folkehelse. Det er kjent at det å oppleve tilhørighet til hjemstedet, gir økt livskvalitet. Derfor er arbeid med byplanleggingen viktig. Vi må fortsette å skape disse fysiske møteplassene hvor man kan komme i tilfeldig prat med andre.

Vår samfunnsrolle

Som Næringsforening kjenner vi på et stort ansvar for å gi våre medlemmer i ulike bransjer best mulig rammevilkår for å kunne drive næring på en effektiv og lønnsom måte. Gjennom våre møteplasser ønsker vi å skape rom for alle typer mennesker.

Vi organiserer ulike bransjegrupper, konferanser, medlemsmøter og talentsamlinger. Målet er at ulike typer mennesker skal møtes, drive erfaringsutveksling og utvikle gode ideer sammen. Vår erfaring er at gjennom å kjenne hverandre, så får vi til mer; prosesser blir mer effektive og det er lettere å identifisere felles målsettinger.

Holdningen vår er at vi sammen kan bidra til å gjøre regionen vår attraktiv og interessant, og dette er helt avgjørende for å sikre nødvendig kompetanse i årene fremover. Vi konkurrerer ikke med andre byer/steder i vårt eget fylke, vi konkurrerer mot de store byene i Norge. Vår region rekrutterer også kvalifisert arbeidskraft fra utlandet i større grad enn vi gjorde for 20 år siden, ikke minst på grunn av NTNU Ålesund.

Vi er en liten organisasjon som jobber sammen med en rekke aktører på ulike arenaer. Samarbeid er svært viktig for oss. Vi ønsker å bygge opp under kompetansen og styrker til våre relasjoner og samarbeidspartnere, både i privat og offentlig sektor.

Norges mest attraktive næringsregion

Skal vi være attraktive, må vi ha full pakke. «Rom for alle» innebærer både gode offentlige rom, et åpent og inkluderende næringsliv og et spennende og variert kulturliv. Hva som kan defineres som gode «rom» vil være forskjellig fra person til person. Både livsstil, livsfase, kultur og personlighet er med på å avgjøre dette, og utfordringen er å favne alle. Ifølge Lovise K. Otterleis sammenfatning av kjønnsrelatert forskning i regi av Møreforskning, har fylket vårt både et kvinne- og kompetanseunderskudd.

Samtidig blir regionen oppfattet som å ha et maskulint næringsliv, med hovedvekt på fiskeri, marine og maritime næringer. Dette inntrykket fikk vi også forsterket gjennom Næringsforeningen Ålesundregionens egen omdømmeundersøkelse som ble gjennomført høsten 2023. Her ble åpenhet og mangfold identifisert som et område med forbedrings-potensial. I tillegg kom det frem at vi kunne bli bedre på å fremme kulturlivet vårt og alle gode kvaliteter som ligger i det. Dette er noe vi ønsker å jobbe videre med.

For oss er det åpenbart at vi må gi «plass» til alle. Da vil vi kunne oppnå vi et større mangfold, mer åpenhet, og vi blir mer attraktive for flere. Dette er svært viktig for en region med et aktivt, innovativt og voksende næringsliv som leter etter mer arbeidskraft og kompetanse. Dette noe vi i Næringsforeningen tar med oss videre i vårt arbeid med rekruttering og omdømmebygging. Vi skal ikke legge skjul på at vi har en sterk marin og maritim næring. Likevel er det viktig å fremme at vi også har mange andre spennende arbeidsplasser, blant annet innen teknologi, kultur og idrett, utdanning, bygg- og anlegg og finans.

Varaordføreren i Ålesund, Monica Molvær, uttalte på Moakonferansen høsten 2023 at regionen «eksporterer kvinner og homofile». Hun setter det på spissen, men hun har et poeng som vi velger å ta med oss i jobben med å bli Norges mest attraktive næringsregion.

Ved å velge blant annet unge kvinner som en av våre målgrupper i vårt omdømme- og rekrutteringsarbeid, ønsker vi å ta tak i dette. Dersom vi klarer å tiltrekke oss flere kvinner til regionen, så følger det ofte med en partner også. I sum tror vi dette vil bidra til å møte fremtidig kompetansebehov i vår region.

Arbeidskraft fører til skattepenger, noe som igjen gir kommune og fylke større muligheter til å utvikle seg videre. Og midt i denne sirkelen har vi «rom for alle» og et samarbeid mellom mange, ulike aktører. Vi er rett og slett sterkere sammen!

Lene Trude Solheim
Tidl. adm. dir.
Næringsforeningen Ålesundregionen
Desember 2023

1) Referanse: Jan Georg Friesinger mfl.: The significance of the social and material environment to place attachment and quality of life: findings from a large population-based health survey. Health and Quality of Life Outcomes, 2022. Doi.org/10.1186/s12955-022-02045-2

2) Artikkelen om Friesinger https://www.forskning.no/land-og-regioner-partner-psykologi/lykken-er-a-hore-til-et-sted/2090135

Møre og Romsdal
fylkeskommune